

3. Кожина Е.Ф. Искусство Франции XVIII века. Ленинград, 1971. 216 с.
4. Кузьмина М., Мальцева Т. История зарубежного искусства. Москва, 1971. 472 с.
5. Популярная история живописи. Западная Европа; Авторы-составители Г. В. Дятлева, С. А. Хворостухина, О. В. Семенова. Москва: Вече, 2001. 480 с.
6. Виппер Б. Р. Статьи об искусстве; вступ. ст. Т. Н. Ливановой. Москва: Искусство, 1970. 591 с.
7. Всеобщая история искусства. Версия 1.0 [Электронный ресурс]: курс лекций / И. А. Пантелеева, М. М. Миркес, М. В. Тарасова и др. Электрон. дан. (8 Мб). – Красноярск : ИПК СФУ, 2008. – (Всеобщая история искусства : УМКД № 28-2007 / рук. творч. коллектива В. И. Жуковский, В. И. Жуковский).

УДК 94:7.037.5

Олег ШЕВЧЕНКО, Владислава АКИМЕНКО
(м. Київ)

Сюрреалізм у мистецтві та його найвідоміші представники

У доповіді розглядається історія виникнення та поширення сюрреалізму в Європі ХХ ст. Опис та аналіз діяльності найвідоміших художників-сюрреалістів.

Ключові слова: сюрреалізм, художнє мистецтво, Сальвадор Далі, Рене Магрітт, Андре Бретон.

Постановка проблеми. Сюрреалізм – напрям авангардизму у художній культурі ХХ ст., що заперечує роль розуму і досвіду у творчості. Його прихильники закликали до розкріпачення підсвідомих процесів людської психіки, проповідували ірраціоналізм художньої творчості. Сюрреалісти знайшли нові способи художньої передачі складної дійсності ХХ ст. через поєднання реальних і фантастичних образів [1, с. 255]. Сюрреалізм зародився у нелегкий час – в період між двома світовими війнами. Своїм карколомним стилем ламав будь-яке уявлення про традиційне мистецтво і донині залишає по собі багато дискусій.

Виклад основного матеріалу. В 1924 р. французький поет Андре Бретон видав «Маніфест сюрреалізму», і ця дата позначила початок нового авангардного руху — сюрреалізму. Проте сам термін «сюрреалізм» має більш давню історію. Гійом Аполлінер ще в 1903 р. написав бурлескний фарс «Сосці Тересії», в якому героїня перетворюється на чоловіка, а її чоловік народжує дітей. П'єса була поставлена в 1917 р. і мала підзаголовок «сюрреалістична». Слово «сюрреалізм» Аполлінер вживає в тому ж році і щодо програми балету Еріка Саті «Парад» (сценарій Ж. Кокто, декорації П. Пікассо). Є свідчення, що спершу Аполлінер хотів ужити визначення «сюрнатуралістична», але згадав, що це слово уже мало певну традицію (Жерар де Нерваль користувався терміном «супернатуралізм», а Шарль Бодлер – «сюрнатуралізм»), і зупинився, як на більш оригінальному, на «сюрреалізмі». Аполлінерове слово запам'яталося, швидко поширилося, стало модним у божественних колах, що й не дивно з огляду на те, що Гійом Аполлінер був ідолом молодих митців. Але, можливо, якби не активність А. Бретона, який став

натхненником і організатором нового художнього руху, то термін цей зостався б маловідомим, на кшталт тоді ж модних «гонгоризм», «орфізм», «ефюїзм» і т.д. Сам термін «сюрреалізм» може розумітися по-різному. Одна справа, як його трактують послідовники, інша – ті, хто з різних причин висловлює незадоволення цією мистецькою течією. З тексту «Маніфесту» видно, що й сам Бретон був далекий від категоричності у визначенні сюрреалізму. Існує і буденне розуміння терміна: сюрреалізмом нерідко називається щось фантастичне, ексцентричне, божевільне [3, с. 422].

Бретон стверджує, що дійсність пригнічує уяву своїм практицизмом і людині нікуди втекти від цього, щоб зберегти своє «Я» і свою гідність, хіба що в спогади дитинства, сни або фантазії. Важлива «свобода духу», хай навіть така якою володіють божевільні. Автор маніфесту виступає проти позитивізму, котрий прагне все визначити і пояснити, проти примітивної логіки. Він дає таке визначення сюрреалізму: «Чистий психологічний автоматизм, що має за мету виразити або усно, або письмово, або будь-яким іншим способом реальне функціонування думки. Плин думки поза всяким контролем з боку розуму, поза всякими хоч би якими естетичними і моральними розуміннями. Сюрреалізм базується на вірі у вищу реальність певних асоціативних форм, котрими до нього нехтували, на вірі в могутність мрій, у незацікавлену гру думки. Він прагне безповоротно зруйнувати всі інші психологічні механізми і посісти їхнє місце при вирішенні головних проблем життя». Бретон вимагав від художника максимального авантюризму, передрікав «епоху снів» і «виступів медіумів» [3, с. 424].

Найвидатніший художник цього напрямку, творчість якого почалася у 1930-ті роки – це Сальвадор Далі (1904-1990 рр.). Дуже талановитий живописець, автор книг про себе, богохульник і католик, мультимільйонер, містифікатор і цинік, він вів пересічну людину у світ асоціацій. Дослідники творчості Далі, вказують на два методи в його творчості: або він вводив у нереальний, фантастичний пейзаж предмети нарочито буденні, або спотворював реальні до страхітливого образу. У картині «Передчуття громадянської війни» (1936 р.) зображена голова на кістяній нозі з двома величезними лапами, одна з них вичавлює кров з частини іншого тіла, страшна голова якого закинута назад у дикому вищирі. І все це на тлі мертвого пейзажу [2, с. 322].

За часів Другої світової війни центр сюрреалізму перемістився до Америки. Тут Далі створив проект «Інституту вивчення проблем атомної бомби стосовно мистецтва» (при цьому атомна бомба сприймалася як щось звичайне) і написав картини: «Три сфінкси бікіні» (три голови з перманентом, що виростають із землі), «Атомний Нейрон» (розколота статуя імператора) та «Атомна Леда» (майже академічно правильне зображення жіночого тіла і лебедя з величезними лапами). Найвищого успіху сюрреалісти досягли у 40-50 рр. [2, с. 322].

Не одним Далі багатий загадковий сюрреалізм. Представником мистецького напрямку також є бельгійський художник Рене Магрітт. Роботи цього художника завжди були неоднозначними але цікавими для пересічного глядача. На перший погляд, картини Магрітта наповнені дивними образами, які не тільки загадкові,

але і багатозначні. Художник не торкався питання форми в сюрреалізмі, він вкладав своє бачення в сенс і значення картини. Сам митець називав себе «магічним реалістом». Його метою було створення парадоксу, а висновки публіка повинна робити сама. Рене Магрітт у своїх роботах завжди чітко проводив межу між суб'єктивним чином і справжньою дійсністю.

Висновки. Отже, мистецький напрямок – сюрреалізм, виник за нелегкого світового періоду і став доволі непростим для розуміння. Однак його представники у мистецтві, що здобули світові імена, несли людям ту загадкову ідею поєднання непоєднуваного і приховання очевидного для розширення кордонів свідомості.

Примітки

1. Шкаруба Л. М., Спанатій Л. С. Російсько-український словник художніх термінів: Навч. посібн. Київ: Каравела, 2012. 255 с.
2. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник; За ред. М.М.Заковича. Київ, 2000. 322 с.
3. Матвєєва Л. Л. Культурологія: Курс лекцій: Навч. посібник. Київ: Либідь, 2005. С. 422-424.

УДК: 94:7.036(44)''18''

Нікіта ДЕЙНЕКО
(м. Київ)

Естетоцентрична модель розуміння французького декадансу другої половини ХІХ століття

Розглядаються концепції розуміння декадансу та синтезується концепція його естетоцентристської моделі.

Ключові слова: декаданс, естетизм, історія культури.

Науковий керівник: *Дмитрук В. І.*, старший науковий співробітник, Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук.

Постановка проблеми. Декаданс – це неоднорідне та складне для систематизації явище європейської історії культури. В сучасному культурологічному та історичному дискурсах немає чітких визначень такого явища як декаданс. Більше того, розуміння декадансу як повноцінного особливого світогляду або філософської системи, значною мірою відрізняються в трактовці різних вчених. Тож, важливим є розглянути існуючі концепції розуміння декадансу не тільки як мистецького стилю та створити власну модель розуміння цього комплексного явища.